

Sorularla Cumhuriyet Devri Ortaöğretim Programları

Dr. Adil TÜRKÖĞLU*

S. Cumhuriyet devri öncesi Eğitim Sistemi nasıldır?

Cumhuriyet devri öncesi, dinî eğitimi esas alan medreselerle, modern eğitim vermek amacıyla olan rüştiyeler, idadiler ve sultanilerle, yabancıların ve patrikhanelerin açtığı devlet tarafından denetlenmeyen okullarla birlikte birbirinden habersiz değişik görüşlere sahip üç eğitim sistemi yürürlükteydi. Farklı amaç ve felsefelere göre kurulan bu sistemler arasında sürekli çatışmalar oluyordu. Eğitim ve öğretimin amaçları açıklığa kavuşmadığı için her sistem kendine özgü programlarını uyguluyordu. Medrese programlarında dini bilgiler esastı. Sultani programlarında dini bilgiler, Osmanlı kültürü ve fen dersleri birlikte veriliyordu.

1923-1924 Öğretim yılında halkın çoğunluğunun okuma ve yazma bilmediği Türkiye'de 73 crtaokul, 9 kız lisesinde 330, 14 erkek lisesinde 910 olmak üzere toplam 1240 öğrenci bulunuyordu. Teknik eğitim alanında ise 10 meslek lisesi 157 öğretmen ile 976 öğrenci vardı.

S. Cumhuriyet devri sonrası ne amaçlanmıştır?

Cumhuriyet sonrası Türkiye'de amaç memleketin, sosyal, ekonomik ve kültürel gerçeklerine uygun bir eğitim sistemi kurmaktır. Cumhuriyet idaresi, gelişen ve değişen sosyal, kültürel ve ekonomik koşullara uygun olarak bazı çalışmalara girişmişti. Cumhuriyet sonrası en önemli sorun, dini eğitim yapan sıbyan okulları ve medrese sistemi ile, batı tipi eğitim sisteminin yan yana bulunmasıdır. Cumhuriyetin kuruluşuna değin bu iki sistem yan yana yürümüş, padişahların aldıkları kararlara göre biri diğerine hakim olmuştur.

Atatürk, vatandaşlar arasında ayrılık yapan birbirine zıt görüşlere sahip kuruluşları kaldırarak, yerine birliği temin edecek kuruluşların kurularak, cumhuriyeti sağlam temellere dayandırma-

---

* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

ğa karar vermiştir. Bu nedenle 3 Mart 1924 de öğretimin birliği kanunu çıkarılarak Türkiye dahilindeki tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Daha sonra medreseler tümüyle kapatılmıştır.

Medreselerin kapatılması, bu kuruluşlara bağlı olanların çıkarlarını ve nüfuslarını yok ettiği için, bunlar ve bir kısım kandırılmış cahil kesim, medreselerin tekrar kurulmasını istiyorlardı. Medreselerin kaldırılmasından bir müddet sonra Atatürk'ün Rize seyahatinde bir heyet, dilekçe ile başvurarak medreselerin tekrar açılmasını rica etti. Atatürk bu heyete memleketin, milletin felaket nedenleri arasında medresenin oynadığı yıkıcı rolü açıkladıktan sonra, «**Mektep istemiyorsunuz, halbuki millet cnu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet. bu memleket evladı yetişsin, medreseler açılmayacaktır.. Millete mektep lazımdır**» dedi.

S. Cumhuriyet devrinin başında programlarda ne gibi değişiklikler yapılmıştır?

1924 yılında eğitim ve kültür sorunlarını görüşmek, ilk ve orta öğretim kurumlarının sürelerini zamanın koşullarına göre saptamak üzere toplanan 2. Heyeti İlmiye şu kararları almıştır.

- i. Liselerin 12 seneden 11 seneye indirilmesi,
- ii. Bir devreli liselerin ortaokul haline getirilmesi,
- iii. Kız liselerinin de erkek liseleri gibi olması,
- iv. Lise programlarının değiştirilmesi ve sosyoloji dersinin konması,
- v. Ders kitaplarının yazdırılması.

Eski Sultani programlarındaki Arapça, Farsça ve din derslerinin önce süreleri azaltılmış, lâik eğitim gereğince 1928 yılında tümüyle kaldırılarak, yerine yabancı dil dersi konmuştur. Eski programdaki derslerden tarih, coğrafya, matematik derslerinin muhtevaları değiştirilmiştir. Cumhuriyet öncesi padişah ve hilafet övgüleri ile ilgili sözler kaldırılarak, Cumhuriyet esasları kitaplara konmuştur.

S. Cumhuriyet devrinde programlarda gözetilen esaslar nelerdir?

Ulusal bağımsızlık savaşının bitiminde gençliğe güvenen Atatürk, toplumsal değişmeyi ve çağdaşlaşmayı gerçekleştirmek amacıyla eğitime, kültüre öncelik vermiştir.

Atatürk'e göre Cumhuriyet idaresinin rayına oturmasında devrimlerin yerleşmesinde en önemli etken, eğitim ve bireyin çağdaş olarak kültürleştirilmesidir. Bu nedenle Cumhuriyet devrinde programlarda başlıca şu esaslar gözetilmiştir. Ulusallık, bilimsellik, çağdaşlık, lâiklik.

Samsun'da öğretmenlere yaptığı konuşmada : «Eğitimidir ki bir ulusu özgür, bağımsız, şanlı yüksek bir toplum olarak yaşatır, ya da ulusu yoksulluğa, köleliğe düşürür» demiştir.

Atatürk, toplumsal değişimin ancak eğitimle olabileceğine inanmıştır: Ulusun yoksulluktan kölelikten kurtulması için geçmişin boş inançlarından, yabancı düşünceleriden ulusal yaradılış ve tarihimize uygun bir kültür düşünmüştür.

Eğitimin ulusallaşmasını savunan Atatürk, aynı zamanda bilimsel olması üzerinde titizlikle durur. Bilimsel ve teknik gelişmeler bakımından diğer ulusların eğitim alanında yaptıklarının incelenmesini, yararlanılmasını ister. Gerçeklere uymayan, toplumu bağımlılığa götüren yerel koşullar incelenmeden uygulama alanına konan taklitçiliğe karşıdır .

Aatürk, yaşamı boyunca, her durumda bilimden yana olduğunu bilimden ayrılınmaması gerektiğini vurgulamıştır. Samsun'da öğretmenler toplantısında görüşünü şöyle belirtir :

«Dünyada herşey için, madde ile maneviyatla ilgili herşey için, başarı için en gerçek önder bilimdir, tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında önder aramak, çevresinde olup bitenleri görmemektir, bilgi sizliktir. Doğru yoldan sapmadır» demiştir.

Hızla gelişen ve değişen dünyada bilim ve tekniğin günü gününe izlenmesini, yararlığı kalmamış bilgi ve düşüncelerin terk edilmesini ister. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılabilmesi için çağın koşullarına ve gereklerine uygun bir eğitim verilmesinden yanadır. Bu durumu şöyle açıklar :

«Bu işlerde başarılı olabilmek için öyle bir program yapmak zorundayız ki o program ulusumuzun bugünkü durumuna, toplumsal gereksinmelerine, çevrenin koşullarına ve çağın gereklerle uygun olsun»

Öğretim birliğiyle ikili eğitime son veren Atatürk, siyasal otoritesi, dinsel değerlere dayandırmayan, devlet otoritesine bağlı yepyeni bir eğitim düzeni kurmanın ana koşulunun eğitim sistemini din örgütünün tekelinden ve etkisinden kurtarmak olduğunu görmüş ve öğretimde birlik ilkesiyle lâik eğitimi getirmiştir.

İlke olarak kadın erkek eşitliğinden yana olan Atatürk'e göre toplum düzeninde kadın erkek farkı yoktur. Kadınların öğretiminde sınır tanımayarak ilk öğretimden üniversiteye kadar kadınların da eğitilmesini zorunlu görmüştür. Bu nedenle Cumhuriyet öncesi farklı olan kız erkek liselerini, aynı kurumlar içerisinde birleştirmiştir.

Cumhuriyet sonrası ortaöğretim programlarında esas alınması gereken ulusçuluk, çağdaşlık, bilimsellik, lâiklik ve karma eğitim hakkında ileri sürülen görüşler, bugün de geçerli olup çağın koşullarına göre yenilenerek uygulanmaya konmalıdır.

KAYNAKLAR

- Gedikoğlu, Şevket. **Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamalar**. Tarih. Anı-Gezi-Olav Dizisi. Çağdaş Yayınları. İstanbul. 1978.
- Oğuzkan, Turhan (Ed) **Türkiye'de Ortaöğretim ve Sorunları** isar Eğitim Vakfı Yayını N : 1. İstanbul 1981.
- Türksoğlu. Adil. **Türkiye ve Fransa'da Lise Programlarının Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi**, Ankara, 1977. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Varış, Fatma, **Eğitimde Program Geliştirme «Teori ve Teknikler»** A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No : Ankara 1978.

«Baylar, yurt çocuklarının birlikte ve eşit olarak edinmek zorunda oldukları bilgiler ve teknikler vardır. Yüksek uğraş ve uzmanlık sahiplerinin ayrılacakları öğrenim basamaklarına değin, eğitim ve öğretimde birlik, toplumumuzun ilerleme ve yükselmesi bakımından çok önemlidir...»

ATATÜRK

(Söylev ve Demeçler I. s. 287)
